

Motion till riksdagen 2025/26:3435

av Jan Riise m.fl. (MP)

Politik för Sveriges nationella minoriteter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade möjligheter till undervisning i minoritetsspråk för alla de obligatoriska skolformerna, för gymnasieskolan och anpassade skolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa nationellt minoritetsspråk som eget ämne i skolan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en permanent finansiering av minoritetsspråkens språkcentrum efter 2024 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en långsiktig finansiering av resursbibliotek för de nationella minoriteterna och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka public services programutbud på de nationella minoritetsspråken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inrätta förvaltningsområden även för romska och jiddisch och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna till gränsöverskridande samarbete mellan Sverige, Finland och Norge vad gäller tidningar på finska, meänkieli och samiska och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta informationscenter om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett kunskapslyft riktat till offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kommuner ska få stöd för att kunna leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om språk ska införas som diskrimineringsgrund och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera uppföljningen av minoritetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka de långsiktiga förutsättningarna för minoriteternas organisationer och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka arbetet mot hatbrott och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att bidraget till säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund, ideella föreningar och stiftelser utformas på ett mer ändamålsenligt sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar är erkända som nationella minoriteter i Sverige och därmed har individer som tillhör dessa grupper särskilda rättigheter som rör språk, kultur och inflytande. Tillsammans utgör de fem minoriteterna uppemot en tiondel av landets befolkning.

Som part i Europarådets ramkonvention till skydd för de nationella minoriteterna och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk är Sverige skyldigt att bevara, skydda och utveckla de särskilda rättigheter som tillhör nationella minoriteter. Det innebär bland annat att diskriminering av personer tillhörande en nationell minoritet är förbjuden och att staten måste vidta åtgärder för att uppnå jämlikhet mellan majoritetsbefolkningen och minoriteterna. Sverige har ett ansvar att tillförsäkra minoriteter rätten till information, inflytande och delaktighet samt möjlighet att bevara och utveckla sin kultur, sin religion, sitt språk, sina traditioner och sitt kulturarv.

För att säkerställa Sveriges internationella åtaganden krävs ett aktivt och förstärkt arbete för nationella minoriteter. De skillnader som idag finns mellan majoritetsbefolkningen och de nationella minoriteterna motverkar demokratin och sammanhållningen i samhället samt individens möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Genom historien har de nationella minoriteterna utsatts för omfattande övergrepp och diskriminering. Denna historia förpliktar oss till något annat. Det är därför av yttersta vikt att tillförsäkra judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar deras rätt till språk, kultur och inflytande.

Miljöpartiet står upp för de nationella minoriteternas rättigheter och har sedan länge drivit på för en högre ambition i minoritetspolitiken och gör det fortsatt. Under tiden i regering gjorde vi en storsatsning på nationella minoriteters språk och kultur med nya språkcentrum och stärkta minoritetsbibliotek. Vi lade fram en historisk konsultationsordning för det samiska folket samt inrättade sanningskommissioner för urfolket samerna och den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. Vi har stärkt det judiska museet och avsatt medel för romsk inkludering. Vi har fått mycket gjort men mer behöver göras.

Vi uppmärksammar de olika minoriteterna i var sin kommittémotion för att på det sättet ytterligare synliggöra de specifika mål som vi menar är särskilt angelägna.

Därutöver finns ett antal övergripande frågor som samlats i denna för samtliga nationella minoriteter gemensamma motion.

Utökad möjlighet till minoritetsspråk i skolan

Fortsatta satsningar krävs på språk, utbildning och kultur. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) framgår det tydligt att den verksamhet som erbjuds i förskola och äldreomsorg inom kommuner i förvaltningsområden ska ske helt eller till väsentlig del på minoritetsspråket. För att ytterligare revitalisera och stärka minoritetsspråken i Sverige bör nya bestämmelser om undervisning i nationella minoritetsspråk införas för alla de obligatoriska skolformerna, för gymnasieskolan och för anpassade gymnasieskolan. Det är viktigt att minoritetsspråken garanteras en större undervisningstid inom ramen för skoldagen. Sverige bör också utöka den tvåspråkiga undervisningen för samiska.

Undervisningen måste införlivas i den ordinarie skoldagen för att attrahera fler elever att läsa nationella minoritetsspråk. I likhet med utredningen ”Nationella minoritetsspråk i skolan” (SOU 2017:91) föreslår Miljöpartiet att nationellt minoritetsspråk bör införas som ett eget ämne, med cirka tre timmars undervisning per vecka under ordinarie skoltid. Genom en egen beteckning kan ämnets status stärkas. Det ökar också möjligheten att attrahera kompetenta språklärare.

Permanent finansiering av språkcentrum

Miljöpartiet var med och genomförde en historisk satsning på nationella minoritetsspråk under tiden i regering. Bland annat lanserades satsningar på långsiktiga handlingsprogram och på att inrätta språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romska. Sedan tidigare har Sametinget ansvarat för flera samiska språkcentrum.

Nationella språkcentrum ska ge stöd och kunskap som underlättar för språkbärare i hela landet att behålla, ta tillbaka och utveckla sitt språk så att de nationella minoritetsspråken kan leva vidare. Språkcentrumen ska aktivt främja och stimulera till ökad användning av språken, bistå med sakkunskap och sprida kunskaper om språken och hur de revitaliseras.

Språkcentrum är också viktiga då utbildningsområdet inte ensamt kan trygga minoritetsspråkens utveckling. De nationella minoriteternas kulturer och språk måste stödjas brett och som en del av svenskt kulturarv och mångfald. Flera instanser, däribland språkcentrum, behöver bidra med möjligheter att använda språken, och det allmänna måste tillhandahålla relevant och korrekt information om de språkliga rättigheter som gäller för de nationella minoriteterna.

Finansieringen för minoritetsspråkens språkcentrum – samt övriga resurser för språkrevitalisering – borde ha kunnat permanentas efter den treåriga uppbyggnadsperioden 2022–2024, men regeringen valde att i stället kraftigt minska finansieringen. Det är mycket angeläget att den utveckling och uppbyggnad av språkcentrum som skedde under de tre åren kan återupptas, innan värdefull kompetens och nedlagt arbete går förlorade.

Långsiktig finansiering för resursbibliotek

Enligt bibliotekslagen ska de nationella minoriteterna ägnas särskild uppmärksamhet och garanteras likvärdig biblioteksverksamhet oavsett var de bor i landet. Enligt lag ska en strukturerad dialog föras med grupperna i syfte att utforma en angelägen biblioteksverksamhet. Att skydda och stärka språken och de kulturella identiteterna samt att bidra till barns utveckling av en flerkulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket är några av bibliotekens uppgifter.

I regering gav Miljöpartiet Kungliga biblioteket i uppdrag att inrätta resursbibliotek för de nationella minoritetsspråken. Detta innebär att flera av de nationella minoriteternas bibliotek kan ges ett ansvar som statligt finansierade resursbibliotek för sina respektive språkområden. Sådana särskilt utpekade resursbibliotek har till uppgift att stödja och bidra med kompetensutveckling, konsultativ verksamhet och medie-försörjning till biblioteken.

Miljöpartiet anser att det är viktigt att säkra att resursbiblioteken får en tillräcklig och permanent finansiering för att kunna genomföra sina uppgifter. Finlandsinstitutets resursbibliotek bör särskilt uppmärksammas då resurser saknas för att möta ett växande intresse och ökande utlåning.

Ett större programutbud på minoritetsspråken i public service

Synliggörandet av de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i samhället genom public service är av stor betydelse för att åstadkomma en ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoritetsspråken. Med public service ges minoritetsspråken en mer självklar plats i samhället. Det främjar möjligheten att ta del av sitt minoritetsspråk och sin kultur i hela Sverige.

Miljöpartiet vill att public services programutbud på de nationella minoritetsspråken ska öka. Det behövs både mer nyhetsinslag och kulturinslag för att hålla minoritetskulturer och minoritetsspråk levande. Även möjligheterna till gränsöverskridande samarbete mellan Sverige, Finland och Norge vad gäller tidningar på finska, meänkieli och samiska bör undersökas. (Se även vår motion 2024/25:3439 om regeringens proposition om public service – beslut väntas i oktober 2025.)

Kunskapssatsning i fråga om nationella minoriteter

Miljöpartiet driver på för en kunskapshöjning i fråga om de nationella minoriteternas rättigheter, kultur och språk såväl bland allmänheten som hos minoritetsgrupperna själva. Att inrätta informationscentrum för de nationella minoritetsgrupperna är en viktig insats i detta.

Sametinget har redan sedan flera år tillbaka ett nationellt ansvar att via Samiskt informationscentrum informera om samer och samisk kultur. Informationscentrumet är en viktig tillgång för att främja och öka tillgången på information om det samiska samhället samt göra den lättillgänglig.

För att stärka och öka informationen om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar vill Miljöpartiet inrätta informationscentrum för även dessa minoritetsgrupper. På så vis ökar inte bara tillgången och tillgängligheten till

information om respektive grupp, utan också möjligheten till samverkan mellan grupperna och olika aktörer som arbetar med information om nationella minoriteter.

Kunskapslyft riktat till offentliganställda

Kunskapshöjande insatser om de nationella minoriteternas språk, kultur och rättigheter behövs på flera olika arenor i samhället. Offentliganställda är en viktig målgrupp mot bakgrund av att minoritetsspråkstalare har särskilda rättigheter inom skola, vård och omsorg och därmed rätt att använda sitt språk inom delar av den offentliga förvaltningen. Offentliganställda har också ett ansvar i fråga om att ge minoritetsspråkstalare ökad kunskap om vilka språkliga och kulturella rättigheter de har.

Miljöpartiet verkar för ett kunskapslyft i fråga om nationella minoriteters språkliga och kulturella rättigheter riktat till tjänstepersoner och offentligt anställda. Ju fler tjänstepersoner som känner till vilka rättigheter minoritetsgrupper har, desto bättre kan servicen bli. Att involvera representanter från de nationella minoriteterna i detta kunskapslyft är avgörande. En annan viktig del i kunskapslyftet är att ge skolpersonal tillräckliga resurser för att alla barn och unga ska få information om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråken.

Arbetet påbörjades under 2022 när Länsstyrelsen i Stockholms län tillsammans med Sametinget tog fram en webbutbildning främst riktad till verksamma inom kommuner, regioner och statliga myndigheter. Utbildningen innehåller grundläggande information om minoritetspolitiken och minoritetslagen. Detta kunskapshöjande arbete måste på olika sätt fortsätta och intensifieras.

Stöd till kommuner för att leva upp till grundskyddet

Kommuner och regioner spelar en viktig roll i främjandet och bevarandet av de nationella minoriteternas rättigheter. Kommuner som är anslutna till något förvaltningsområde har ett ansvar för att medborgare ska kunna använda samiska, finska eller meänkieli i kontakter med myndigheter samt erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk. Även kommunerna utanför förvaltningsområdena är skyldiga att upprätthålla och skydda minoriteternas särskilda rättigheter. Dessa kommuner ska bland annat säkerställa att de nationella minoriteterna kan få information från myndigheter om sina möjligheter till inflytande i frågor som berör dem. De ska också främja skyddet för och utvecklingen av minoriteternas kulturella identitet, liksom utvecklingen av minoritetsspråken. Därmed har de lokala och regionala verksamheterna, som i sin vardag möter individer som tillhör de nationella minoriteterna, ett stort ansvar för de nationella minoritetsgruppernas förutsättningar i praktiken.

Samtidigt har studier av minoritetslagens genomslag visat att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetslagen fortsatt är bristfällig i många av Sveriges kommuner och regioner. Fortfarande, 15 år efter att minoritetslagen trädde i kraft, har alldeles för få av de drygt 200 kommuner som inte ingår i något förvaltningsområde vidtagit tillräckliga åtgärder för att uppfylla lagens krav om grundskydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Miljöpartiet vill säkerställa att alla kommuner får stöd och resurser för att leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet för nationella minoriteter – och att staten följer upp hur arbetet går.

Inför språk som diskrimineringsgrund

Sverige har fastställt de nationella minoriteternas språkliga ställning i regeringsformen, språklagen, minoritetslagen, skollagen, bibliotekslagen och barnkonventionen samt i förordningen om förvaltningsområden för de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Det är därmed ingen tvekan om att minoritetsspråken är en väsentlig och levande aspekt av minoriteternas identitet, liv och kultur. Trots detta hindrar bristande rättsmedel minoriteternas rätt till rättvisa, särskilt när det är språket som diskrimineras.

En grund för demokrati är, förutom majoritetsbeslut, också skydd för minoriteter. I det är diskrimineringslagen viktig. De diskrimineringsgrunder i lagen som idag kan vara aktuella i fråga om de nationella minoriteterna är ”etnisk tillhörighet” och ”religion eller annan trosuppfattning”. Samtidigt har det visat sig att den diskriminering som de nationella minoriteterna utsätts för ofta påverkar deras rätt att använda sitt minoritetsspråk, vilket inte tillräckligt regleras av befintliga diskrimineringsgrunder. Att känna sig fri från risken att utsättas för diskriminering och trakasserier är en förutsättning för att kunna använda sitt språk och utöva sin kultur. Dessutom har Sverige återkommande fått rekommendationer, från såväl Europarådets granskningar som statliga utredningar, om att utreda om språk ska införas som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. De senaste årens granskningar från Europarådet har lyft frågan om att införa språk som diskrimineringsgrund som högsta prioritet.

För att vi ska få ett samhälle fritt från diskriminering behöver lagstiftningen utvecklas där det finns brister. Miljöpartiet vill se över hur diskrimineringslagen ska kunna tillämpas bättre vid diskriminering på grund av bland annat språk.

Det finns för närvarande förvaltningsområden för samiska, meänkieli och finska. Det är alltså kommuner och regioner som frivilligt valt att bli del av ett område där särskilda rättigheter för minoriteter gäller. Det omfattar en rätt att använda sitt språk i kontakt med kommunala och regionala myndigheter samt rätt till förskola och äldreomsorg.

Romska och jiddisch har inga förvaltningsområden eftersom det ansetts att de språken inte har någon territoriell anknytning. Dock finns det skäl, menar vi, att se över det ställningstagandet och vi föreslår att ett förslag om förvaltningsområden även för meänkieli och jiddisch utreds.

Effektivare samordning och uppföljning av minoritetspolitiken

Utöver myndigheternas uppgift att sprida kunskap om minoritetslagen, dess genomförande och de nationella minoriteternas rättigheter har de ett uppföljningsuppdrag.

År 2020 överlämnades utredningen ”Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning” (SOU 2020:27) med förslag för hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken skulle organiseras. Utredningen pekade bland annat på det fortsatta behovet av förbättringar inom politiken för nationella minoriteter, framför allt genom att förbättra styrkedjan och ansvaret för samordning och uppföljning av politiken.

Utredningen föreslog också att det skulle inrättas en ny särskild myndighet med ansvar för samordning, uppföljning och främjande av minoritetspolitiken. Idag ligger uppföljningsuppdraget för minoritetspolitiken hos Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. En effektiv och ändamålsenlig samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken är avgörande för att minoritetspolitiken i sin helhet ska stärkas. I

samband med ett permanentande av de resurser som tillsatts under 2022–2024 är det angeläget att också se över hur uppföljningsansvaret ska se ut framöver.

Långsiktiga förutsättningar för minoriteternas organisationer

De nationella minoriteternas föreningar och organisationer har, både lokalt och nationellt, en ytterst viktig roll för att minoritetspolitiken ska få genomslag. Samtidigt är dessa organisationer hårt pressade. Förväntningarna på de nationella minoriteternas föreningsliv som en källa till deltagande och kunskap är hög, samtidigt som föreningar och organisationer ofta saknar de ekonomiska och personella resurser som detta kräver.

Under 2022–2024 kunde statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter äntligen ges en kraftig höjning i och med den förstärkning av minoritetspolitiken som gjordes 2022–2024. Utfallet behöver följas upp och permanenta medel anslås efter 2026.

Det är även viktigt att långsiktigheten i stödet ökar. Det blir ryckigt när medel anslås för ett år i taget och när summorna förändras på årsbasis. Det innebär att det blir svårt att anställa och få kontinuitet i verksamheten, samtidigt som förväntningarna är höga på organisationerna när det gäller att delta i olika samråd och på andra sätt bidra till förverkligandet av minoritetspolitiken.

De nationella minoriteterna ska stå självständiga i förhållande till staten. Det innebär att efter att vissa demokratiska grundregler har uppfyllts ska organisationerna själva få bestämma vad deras resurser ska användas till. Det måste i högre utsträckning säkerställas att EU-bidrag, öronmärkta för att stärka nationella och etniska minoriteter, går direkt till minoritetsorganisationer istället för via medlemsstaterna.

Förstärk arbetet mot hatbrott

Ett hatbrott innebär att gärningspersonen utför ett angrepp på grund av sin negativa inställning till vissa personers egenskaper. Hatbrott kan vara brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering eller andra brott där motivet varit att kränka en person eller folkgrupp på grund av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller någon annan liknande omständighet.

Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) är de vanligaste hatbrotten ofredande och olaga hot. Antalet hatbrottsmarkerade polisanmälningar 2023 i vilka ett eller flera hatbrottsmotiv kunde identifieras uppgick till 2 695 anmälningar. På en övergripande nivå var främlingsfientliga och rasistiska hatbrott (53 procent) vanligast, följt av hatbrott mot religiösa grupper (16 procent) och hbtqi-relaterade hatbrott (13 procent). Ospecificerade hatbrott uppgick till 19 procent av anmälningarna. Under hösten 2023 inkom 110 anmälningar om antisemitiska hatbrott – en femdubbling jämfört med året före.

Det finns en brist på forskning avseende hatbrott mot de nationella minoriteterna. Brå genomförde en studie om antisemitiska hatbrott som publicerades 2019 och har sedan juni 2022 i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad studie om hatbrott mot samer.

Varje hatbrott utgör en kränkning av en människas rättigheter och är ett uttryck för synen att alla människor inte är lika mycket värda. Miljöpartiet vill ta krafttag mot hatbrotten.

Miljöpartiet vill stärka hatbrottsarbetet inom polisen genom utökade hatbrottsenheter, bättre intern utbildning och förstärkt samverkan med civilsamhället. Vi vill också förbättra det förebyggande arbetet inom skolan och på nätet. Vi vill dessutom införa jämlikhetsdata, så att statistiken och kunskapen förbättras och därmed också möjligheterna att bekämpa hatbrotten. En annan viktig åtgärd är att införa en specialiserad stömlinje för de som utsätts för hatbrott. Arbetet med att bekämpa hatbrott på nätet och ställa större krav på internetplattformarna bör också intensifieras.

Jan Riise (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Nils Seye Larsen (MP)